

תוכן עניינים

1	פתח דבר
7	שער א': כללי
7	פרק א': מבוא
9	פרק ב': הגדרת המונח ליטיגציה
11	פרק ג': כיצד על הליטיגטור להתנהל? - דמותו של הליטיגטור ואיפיוניו
13	פרק ד': אחריותו של עורך-הדין
15	פרק ה': הכרת החומר, הדין וההלכה הפסוקה
15	1. הכרת החומר
15	2. הכרת הדין וההלכה הפסוקה
17	פרק ו': ניסוח כתבי הטענות
19	פרק ז': על האבחנה בין ניסוח כתב טענות לניסוח תצהיר
21	פרק ח': חשיבות פירוט העובדות
25	פרק ט': תקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018
25	1. כללי
25	2. בקשות - תקנות 49-52 לתקסד"א החדשות (תשע"ט)
25	2.1 הדין
27	2.2 דברי הסבר
30	3. הדיון - תקנות 64-77 לתקסד"א החדשות (תשע"ט)
30	3.1 הדין

34	3.2 דברי הסבר
37	3.3 סדר הטיעון - תקנה 66 לתקסד"א החדשות - הלכה למעשה
37	3.3.1 כללי
38	3.3.2 ראיות נוספות
39	3.3.3 הבאת ראיות הזמה
40	3.3.4 על בעל דין להגיש את ראיותיו במאוחד ובמועד
50	3.3.5 מהם המבחנים החלים כדי לאפשר הגשת ראיות בשלב מאוחר?
51	3.4 דרך הבאת הראיות - תקנה 67 לתקנות - הלכה ומעשה
51	3.4.1 שיקולים אותם ישקול בית-המשפט בבואו להחליט באם העדויות תושמענה בעל-פה או בדרך של תצהירים
51	3.4.2 מכוח תקנה 67 לתקסד"א החדשות הערכאה המבררת רשאית לקבוע כי שמיעת ראיות בתיק שמתנהל לפניה, כולה או חלקה, תתנהל בדרך של שמיעת עדויות בעל-פה, וזאת גם אם הצדדים מעדיפים שהעדויות הראשיות תוגשנה באמצעות תצהיר
52	3.4.3 ככלל ישנה עדיפות למתן עדות ללא תצהירים ואולם בית-המשפט הוא שיחליט באם העדים ישמעו בפניו בעל-פה או במסגרת הגשת תצהירי עדות ראשית
53	3.5 התנגדות לשאלות - תקנה 68 לתקנות
53	3.5.1 סדר חקירת העדים
53	3.5.2 ההתנגדות לשאלה שהוצגה לעד במהלך חקירת העדים
53	3.5.3 התנגדות להשארת סעיפים בתצהירים מחמת הרחבת חזית
54	3.5.4 נסיבות בהן סביר שבית-משפט ידחה את הכרעתו בהתנגדות למתן פסק-הדין
54	3.6 סמכות בית-המשפט בחקירה - תקנה 69 לתקנות

54	3.6.1 כללי
55	3.6.2 התערבות של בית-המשפט בהליך המשפטי
56	3.6.3 זימון עד שכבר העיד
56	3.6.4 סמכותו של בית-המשפט להעיד אדם הנוכח בבית-המשפט
56	3.6.5 במסגרת סמכותו יכול בית-המשפט להוציא צו איכון של מכשיר האיפון
57	3.6.6 זימון צד זר
57	3.7 הגשת העתק מסמך - תקנה 70 לתקנות
57	3.7.1 כללי
59	3.7.2 יישום הלכות ישנות
59	3.8 הצגת ראיות במדיה אלקטרונית - תקנה 71 לתקנות
59	3.9 עדות בהיוועדות חזותית - תקנה 72 לתקנות
59	3.9.1 כללי
59	3.9.2 התנאים הפיזיים שיאפשרו היוועדות כני"ל
62	3.10 עדות מוקדמת - תקנה 73 לתקנות
62	3.10.1 כללי
63	3.10.2 ניתן להשמיע עדות בפני המתמחה של השופט הדן בתיק
63	3.10.3 אימתי תיענה בקשה הנסמכת על תקנה 73 לתקנות החדשות (תקנה 171 לתקנות הישנות)?
64	
67	פרק י': מהימנות העדים
69	פרק י"א: משקלן של ראיות
69	1. מבוא
69	2. משקלה של עדות

69	2.1 כללי
71	2.2 פיצולה של העדות לצורך הכרעה
71	2.3 "אותות האמת"
72	2.4 משקלה הפנימי של עדות
72	2.5 בחינת עדות של "עד מדינה"
72	2.6 חקירה נגדית שנפגמה ומשקל העדות
	2.7 ערכה של עדות שבעל-פה ומהימנותם של עדים הם עניין של בית- המשפט להחליט בו על-פי התנהגותם של העדים, נסיבות העניין ואותות האמת המתגלים במשך המשפט
74	2.8 סיכום
75	3. הכרעה על-פי עדות יחידה במשפט אזרחי
76	3.1 כללי
77	3.2 כללי הפעלת שיקול-הדעת של בית-המשפט
	3.3 כפי שמורה לנו סעיף 54(2) לפקודת הראיות, קביעת ממצאים בהתדיינות אזרחית על-סמך עדותו היחידה של בעל דין טעונה סיוע, ובאין סיוע, הסתמכות על העדות היחידה צריכה נימוקים משכנעים התומכים באמינותה, ונימוקים אלה חייב בית-המשפט לפרט בפסק- דינו
78	3.4 ההלכה הפסוקה
79	4. הכרעה על-פי עדות יחידה במשפט פלילי
	4.1 עדות יחידה של שותף - סעיף 54א(א) לפקודה - סוגי התוספות הראייתיות
79	4.2 ראיית הסיוע
80	4.2.1 שלושת התנאים המצטברים לעניין הסיוע
80	4.2.2 מקבץ ראיות המהווה סיוע
80	4.2.3 רף התוספת הראייתית

4.2.4	משקל התוספת הראייתית וזיקת הגומלין בינו לבין משקל
81	הראיה הבסיסית.....
4.2.5	הסיוע ואופן בחינתו
81
4.2.6	אימתי ניתן לראות בשקרים של נאשם סיוע?
82
4.2.7	יש להבחין בין שקרי נאשם לבין גרסה בלתי-מהימנה של
82	נאשם
4.2.8	נקיטת משנה-זהירות בייחוס משמעות ראייתית
82	לשקרים
4.2.9	המועד הקובע לצורך בחינת שקריו של נאשם
83
4.2.10	מיהו עד מדינה?
84
4.2.11	ההשלכה של קיום או היעדר מניע מצד עד מפליל
85
4.2.13	סיכום
85
4.3	מה בין ה"דבר מה" וה"דבר לחיזוק" לבין הסיוע
86
4.4	התוספת הראייתית הנדרשת
87
4.5	הטעמים לדרישת החיזוק
88
4.6	עדות יחידה בעבירות מין - סעיף 54א(ב) לפקודה
90
4.6.1	כללי
90
4.6.2	אמון מלא ומנומק בגרסת הקורבן
91
4.7	חובת הנמקה במשפט האזרחי והפלילי - עדות יחידה
92
4.8	עדות יחידה משפט אזרחי ופלילי - ההלכה הפסוקה
95
4.8.1	סתירות ופרצות
95
4.8.2	ספקות
96
4.8.3	מסמך כחיזוק
96

4.8.4	אין למצוא פגם בכך שרובן של הקביעות הנוגעות לגרסת המתלוננת נסבות סביב שיקולי היגיון וסבירות. בחינה זו של התשתית הראייתית לגיטימית היא	96
4.8.5	בעבירות של מעשה סדום ומעשים מגונים נדרשת ערכאת הערעור לבחינה קפדנית ומדוקדקת של הכרעת הדין המרשיעה, ובעיקר כאשר ההרשעה מבוססת על עדות יחידה	96
4.8.6	בית-המשפט רשאי להרשיע נאשם בעבירת מין על בסיס עדות יחידה של נפגע עבירה, בכפוף לחובת הנמקה. במקרה הנדון, בית- המשפט המחוזי עמד בחובה זו שכן די במתן אמון מלא ומפורש בגרסת נפגע העבירה בכדי למלא אחר חובת ההנמקה	96
4.8.7	דרישת הסיוע - במקרה של אמרת ילד, חייבת ראיית סיוע על- מנת להרשיע נאשם על-סמך עדות שתועדה בידי חוקר ילדים, כאשר הילד אינו מעיד במשפט	97
4.8.8	מהימנותו של עד המדינה - נוכח מאפייניו של עד מדינה, היותו שותף לדבר העבירה, האינטרס האישי שלו וטובת ההנאה שהובטחה לו, נבחנת עדותו במשנה-זהירות, ומשכך דורש הדין סיוע לעדותו	97
4.8.9	בהתאם לסעיף 54א(ב) לפקודת הראיות היות שעסקינן בעבירות מין ובשים-לב לכך שהנפגעת היתה בגירה בעת מתן עדותה, ניתן לבסס את הרשעת המערער על בסיס עדות הנפגעת בלבד, וכי די בקביעת המהימנות כדי למלא את חובת ההנמקה הנדרשת בהרשעה על בסיס עדות יחידה, כך שהראיות הנוספות הן בבחינת למעלה מן הצורך	97
4.9	"עד מדינה לשיטתו"	97
5.	ראיה שנתקבלה שלא כדין - סעיף 56 לפקודת הראיות	99
6.	ראיות סותרות	101

101.....	6.1 כללי
103.....	6.2 יישום ההלכה - עדים שהם שותפים
103.....	6.3 קביעת מהימנות של נפגעי עבירות מין
104.....	6.4 פרשנות
105.....	6.5 סיכום
107.....	פרק י"ב: נטל ההוכחה, מידת ההוכחה וחומרי ראיות
107.....	1. הגדרת מונחים
123.....	2. ע"א 765/18 מיום 01.05.19 - מבט מסכם על נטל ההוכחה
133.....	3. חובת ההוכחה במשפט האזרחי
133.....	3.1 מבוא
134.....	3.2 נטל השכנוע
134.....	3.2.1 כללי
135.....	3.2.2 "המוציא מחברו עליו הראיה"
136.....	3.2.3 "דיני הראיות הולכים אחרי הדין המהותי"
137.....	3.2.3 אימתי נטל השכנוע על הנתבע?
137.....	3.3 חובת הראיה
138.....	3.4 מידת ההוכחה
139.....	3.5 מאזן ההסתברות
140.....	3.6 פיצוי הסתברותי
142.....	3.7 הצדקת החריגה מכלל מאזן ההסתברויות
146.....	4. חובת ההוכחה במשפט הפלילי
146.....	4.1 מבוא
147.....	4.2 נטל השכנוע
147.....	4.2.1 נטל השכנוע מוטל על התביעה
148.....	4.2.2 אימתי נושא הנאשם בנטל השכנוע?

148.....	4.3 חובת הראיה.....
149.....	4.4 מידת ההוכחה
149.....	4.4.1 כללי.....
149.....	4.4.2 "למעלה מספק סביר".....
149.....	4.4.3 "עמידה במאזן ההסתברויות".....
150.....	4.4.4 "המקימה ספק סביר".....
150.....	4.5 הסברי הנאשם
152.....	4.6 מסקנה אפשרית אחרת
153.....	4.7 התערבות בית-משפט של ערעור
153.....	4.8 סיכום
157.....	שער ב': חקירה ראשית
157.....	פרק א': כללי.....
159.....	פרק ב': אין להציג לעד שאלות מדריכות.....
165.....	פרק ג': ריענון זיכרון
179.....	פרק ד': אישור מסמך המצוי בפני בית-המשפט.....
	פרק ה': פגישת עורך-דין-לקוח טרם עדותו של הלקוח
181.....	בבית-המשפט.....
187.....	פרק ו': תוקפה של פגישה יזומה בין עדים.....
189.....	פרק ז': כיצד לנהוג בחקירה ראשית.....
193.....	שער ג': חקירה נגדית
193.....	פרק א': כללי.....
195.....	פרק ב': החובה לחקור בכל נקודה של אי-הסכמה

פרק ג': חקירה בעל-פה - סעיף 17 לפקודת הראיות	205
פרק ד': חקירת מצהיר	215
1. דרך הבאת הראיות - תקנה 67 לתקנות סדר הדין האזרחי החדשות (תשע"ט)	215
2. תצהיר - תקנה 178 לתקנות סדר הדין האזרחי החדשות (תשע"ט)	216
2.1 הדין	216
2.2 דברי הסבר	216
3. תצהיר שבכתב כראיה בדין, תחולת הדין הפלילי, חקירה בעל-פה - סעיפים 15 עד 17 לפקודת הראיות	216
4. התייצבות המצהיר	218
5. מותו של המצהיר	219
6. חשיבות אימות התצהיר ומתן האזהרה על-ידי עורך-הדין	230
7. הפרטים שעל המצהיר לכלול בתצהירו	234
8. תחולת הדין הפלילי	235
9. חקירה המצהיר על תצהירו	235
10. דוגמאות מהפסיקה	238
פרק ה': הימנעות מחקירה נגדית	247
1. המשפט האזרחי - כללי	247
2. המשפט הפלילי - הימנעות חקירתו הנגדית של נאשם	250
3. הימנעות מחקירת עדי התביעה על-ידי הנאשם	255
4. מה דינה של הימנעות מחקירה נגדית בשל חשש לתשובות מזיקות?	258
5. הימנעות מחקירת מומחה	258

פרק ו': חקירה נגדית של מומחים רפואיים ואחרים 267

1. כללי 267
2. מומחים - תקנות 87 עד 93 לתקנות סדר הדין האזרחי החדשות (תשע"ט) ודברי הסבר 269
3. מומחים - תקנות 25 ו- 26 לתקנות בית-משפט לענייני משפחה (סדרי דין), התשפ"א-2020 ודברי הסבר 275
4. חקירה נגדית של מומחה מטעם בית-המשפט 277
5. חקירה נגדית של מומחה מוסכם 278
6. על בית-המשפט להיעתר לבקשת צד להזמין מומחה לחקירה 278
7. הזמנת עד מומחה בבית-משפט לענייני משפחה 279
8. אין זכות לחקור את המומחה טרם שביקש בכתב מהמומחה (באמצעות בית-המשפט) הבהרות על חוות-דעתו 281
9. אין בשאלות ההבהרה שהוצגו למומחה, משום מיצוי או ויתור על זכות החקירה הנגדית 281
10. מקרה בו התיר בית-המשפט לממש את הזכות לחקירה נגדית 282
11. אין הצדדים צריכים ויכולים להביא ראיות נוספות או לחקור את המומחה בעניין מומחיותו 284
12. בית-משפט לא יתערב במסקנותיו של המומחה, אלא אם נראה לו שהמומחה נכשל בשגיאה גסה 285
13. הזכות לחקירה נגדית 286
14. בעל דין שלא ביקש לצוות על חקירתו של מומחה, לא יישמע בהשגות על אמינות תוכנה של התעודה 286
15. שאלות הבהרה למומחה רפואי 287
16. אין מקום לקבל את בקשת התובע להגשת חוות-דעת נוספת ומשעה שבחר שלא לחקור את המומחה הרי שהוא מקבל 289

17. טענה כי לא היה מקום שלא לאשר את חקירת המומחה - הטענה נדחתה.....	289
18. האם רשאי בית-המשפט לפנות בשאלות הבהרה למומחה לאחר שנמסרו תשובותיו לשאלות הבהרה של הצדדים והוא לא זומן להעיד?	290
19. אין לאפשר מהלך דיוני במסגרתו מוגשים מאמרים במהלך חקירה נגדית של עד מומחה.....	291
פרק ז': ויתור על חקירה נגדית.....	293
פרק ח': גילוי דו"ח חקירה של חוקר פרטי - טרם ביצוע חקירה נגדית.....	297
פרק ט': הגשת הודעת עד במסגרת חקירתו הנגדית.....	301
פרק י': חוסר אפשרות חקירה נגדית עקב מותו של עד.....	303
פרק י"א: היעדר חקירה נגדית של הנאשם.....	307
פרק י"ב: על משמעותה של השתיקה במובנה הרחב - תוצאותיה של השתיקה במשפט.....	327
פרק י"ג: הימנעות מלהעיד.....	331
1. הימנעות הנאשם מעדות חיזוק לראיות התביעה.....	331
2. הימנעות מעדות מחמת מצב רפואי - חיזוק לראיות התביעה.....	334
3. הימנעות מלהעיד - חיזוק לראיות התביעה בפרט לאור קיומן של הקלטות סתר.....	336
4. ההלכה הפסוקה.....	339
פרק י"ד: כיצד לנהוג בחקירת עד מומחה.....	343
פרק ט"ו: כיצד לנהוג בחקירה נגדית.....	345

פרק ט"ז: האם נתבע שסירב להעיד מטעמו, וזומן לעדות על-ידי התובע, יחקר על-ידי התובע בחקירה נגדית או שמא רק בחקירה ראשית..... 347

שער ד': חקירה חוזרת..... 383

פרק א': כללי..... 383

פרק ב': האם ניתן להגיש בשלב החקירה החוזרת "אימרת חוץ בכתב" כראיה..... 387

פרק ג': תיקון טעות של עד בעדותו תיעשה בדרך של חקירה חוזרת..... 389

פרק ד': הכרזה כעד עויין בשלב החקירה החוזרת..... 391

פרק ה': השפעת אי-חקירה בחקירה חוזרת..... 393

פרק ו': הגשת קלטת בחקירה חוזרת..... 395

פרק ז': הגשת מסמכים במסגרת חקירה חוזרת..... 399

פרק ח': הגשת אימרות של עד..... 401

שער ה': מחדלים או מעשים בניהול ההליך המשפטי..... 403

פרק א': הימנעות מהגשת ראיה או הבאת עד..... 403

פרק ב': אי-הבאת עד על-ידי שני הצדדים..... 419

פרק ג': אי-זימון הלקוח לחקירה על תצהירו כמהלך טקטי..... 421

שער ו': הימנעות נאשם מלהעיד..... 423

פרק א': הדין..... 423

פרק ב': דברי הסבר..... 425

פרק ג': הלכה למעשה - דוגמאות..... 427